

ECOWEEK ישראל פרוייקט "זרעים בעיר" - החווה האקולוגית בת ים

אדריכלית נוף גליה חנוך רועה

בהדרכת רויטל שושני וגליה חנוך רועה - אדריכליות נוף
בהשתתפות סטודנטיות לעיצוב: אביטל לאו, מור גילון, מאי גוטל, גינת גירשנבום, הלה בר משיח ואורית והבה

עמותת ECOWEEK נוסדה ביוון בשנת 2005 בידי האדריכל אליאס מסינס, ומטרתה להעלות את המודעות הסביבתית ולמצוא דרכים ליישומה באמצעות הרצאות, סדנאות, כנסים וסיוורים לאנשי מקצוע בתחומי התכנון והאדריכלות. הכנסים הבינלאומיים התקיימו עד כה ביוון, ולראשונה - ביולי 2010 - התקיים כנס כזה בישראל תחת השם "אקו-וויק הים התיכון". בכנס נפגשו אדריכלים, מעצבים ואדריכלי נוף מהארץ ומהעולם והתמקדו בנושאים של בנייה ירוקה, קהילה וקיימות, כמו גם בשאלות של אקולוגיה ושילוב, שיתוף בין בנייה ירוקה לעמותות קהילתיות וחיבור בין אנשי מקצוע לבין סטודנטים מארצות שונות בתחומי התכנון השונים. הכנס נמשך ארבעה ימים ובמהלכו הובילו מיטב אנשי המקצוע מן הארץ ומחו"ל (ביניהם האדריכל האמריקאי מיכאל סורקין, אדריכל הנוף היווני תומס דיוקסיאדיס, אדריכל ביארק אינגלס מייסד חברת האדריכלים ביג מדנרק והארכיטקט הפלשתינאי עומר יוסף) סדנאות תכנון בנושא בנייה ירוקה, תכנון פרויקטים אמיתיים עבור קהילות בישראל ובגדה, פרויקטים אורבניים בירושלים ובאר שבע, פרויקט שלום בירושלים ושתי הצעות עבור העיר והביאנלה של בת ים. לאורך כל ימי הכנס היו הרצאות מגוונות וסיוורים לכלל המשתתפים.

המאמר יתאר פרויקט שנערך בחווה האקולוגית בבת ים, שהונחה על ידי אדריכליות נוף בהשתתפות שש סטודנטיות לעיצוב ממכללות שונות בארץ. החווה, שהוקמה לפני 25 שנה כחווה חקלאית וכמרכז חינוכי, ממוקמת בפאתי העיר והמודעות אליה במרחב העירוני מוגבלת. מנהל החווה, הד"ר דניאל פלורנטין, וצוות העובדים החינוכיים, חיפשו דרכים להגיע לציבור רחב יותר ולהוסיף נדבך חינוכי העוסק באיכות סביבה וקיימות תוך התמקדות בקשר הפוטנציאלי בין החווה האקולוגית בבת ים לבין העיר.

חלש בחשכה לאפשר ביטחון לעוברים ושבים מבלי לפגוע במשיכת בעלי החיים. תחנות אלו יטופלו על ידי אוכלוסיות בעלי צרכים מיוחדים הבאות לחווה, כגון אנשים הסובלים מאוטיזם או ממחלות נפש מבית החולים אברבנאל בבת ים.

שי אקולוגי מהחווה

בתחנות האוטובוס הירוקות ובמחילות המכילות, יחולקו מתנות שהכנתן אפשרית בעלות מינימלית ובידע מקצועי מועט. המתנות יעוררו מודעות לחווה ולפעילותה ויביאו אנשים לבקר בה. הם ידגימו את הפעילויות הנערכות בה וישומו דגש על חינוך למיחזור, שימוש חוזר ושימוש נכון בצמחיה. שני דגמים של מתנות כאלו פותחו במהלך הסדנה. לוגו החווה שעוצב בסדנה הוטבע בכל המוצרים.

השי הראשון הוא דגם תיקים ממוחזרים המיוצרים מבגדים בשימוש חוזר. התיק ימלא בחומר חיפוי מהחווה, וילוה בהסבר על חשיבותה ופעילותה של החווה בהפיכת הגזם העירוני לחיפוי שתושבי בת ים יכולים לקבל בחווה ללא תשלום.

השי השני הוא שתילים מתכלים שיוצרו מגלילי קרטון ממוחזר בו יש קומפוסט, אדמה ושתילים למטרות שונות. הם יחולקו לתושבים שיכלו לשים את המיכל כולו באדמת עציץ או אדמת גן והמיכל יתכלה במשך הזמן.

סיכום

שבוע אקו-וויק היווה הזדמנות מרתקת לעבודה רב-תחומית המשלבת חשיבה תכנונית, עיצובית וקהילתית. המפגש בין אנשי מקצוע מתחומים שונים ומארגון שונות, העיסוק בסוגיות קהילתיות ופוליטיות והעבודה המשותפת של אנשי מקצוע וסטודנטים יצרו חוויית לימוד מקצועית בעלת עניין רב. הסדנה שנערכה בחווה הדגימה את האפשרויות הרבות שיש למעצבים מתחומים שונים לשפר את איכות החיים בעיר, על ידי שימוש בחומרים ממוחזרים ועל ידי שילוב של פעילות אקטיבית מצד הקהילה ביישום העקרונות הללו בסביבת החיים העירונית. הכנס הבא יתקיים בסאלוניקי, יוון במרץ 2011 והכנס הבא בישראל מתוכנן להתקיים ביולי 2011 פרטים נוספים יתפרסמו בהמשך.

למוסדות חינוך שונים בעיר ולהוות ארון אחסון מעוצב לחומרי אמנות בשימוש חוזר.

תחנות "העציצים המתכלים" יעשו גם הן שימוש במבנה הקיים של הסככה או העמוד כדי להניח "עציצים מתכלים" עם שתילים שיוצרו בחווה (פירוט בהמשך), ויחולקו בזמנים נתונים לתושבים העוברים והשבים. בכל תחנה יהיה הסבר על שימוש נכון בצמחיה ויחולקו שתילים המתאימים למטרות שונות, כגון "שתילים חסכניים במים", "שתילים המתאימים לקו חוף" ו"צמחי מרפא ותבלין". פסיפס העציצים המשתנה עם חלוקת המוצר יהווה דוגמה מעניינת לעוברים ושבים.

בתחנות הסככה יוחלף פאנל צדדי בפאנל של אלומיניום מחורר בעיגולים בו יונחו "העציצים המתכלים", ובתחנות העמוד יחורר עמוד התחנה כך שיוצבו בו העציצים המתכלים מן החווה. לידם יוצב כסא שיהווה גם הוא מגש אחסון לעציצים שיחולקו לעוברים ושבים.

תחנות הולכי רגל – "המחילה המכילה"

התחנות שעוצבו במהלך הסדנה למיקום בצירים המרכזיים של הולכי הרגל נועדו להשתלב עם פיגומים הקיימים בעיר, או להוות פרוזדורים העומדים בפני עצמם, וליצור יחד מסדרון ירוק בעיר. החשיבות של פרוזדור ירוק בעיר היא לטפח מערכות טבעיות בתוך מארג העיר ולייצר סביבה מאוזנת ויציבה מבחינה אקולוגית. המחילות תוכננו כך שיעוררו את מירב החושים - חוש הריח (בפריחה) חוש המישוש (בטקסטורות), חוש הטעם (בצמחים אכילים) וחוש השמיעה (בצלילים). הם יהיו מרכז הדגמה ולימוד הקשורים לפעילות החווה. המחילה תהיה בנויה מקונסטרוקציית צינורות השקיה ממוחזרים שיהוו בסיס לצמחים מטפסים. אלה יונחו בבסיס הצינורות במיכלים שיוצרו וגודלו בחווה מראש. המחילות יהוו אזור מוצל וחושני שיהווה מפלט מההתרחשות העירונית הסואנת. על רצפת המחילה יונח גזם עץ המובא מן החווה במקום אבני הריצוף הקיימות, שישמשו לבניית מקומות מסתור וקינון. במחילה עצמה יהיו מקומות ישיבה וחומר הסברתי המציג "חדשות אקולוגיות" מהחווה. תאורה סולרית תספק אור

הסדנה התמקדה ביצירת דיאלוג נרחב בין החווה לבין העיר, בנסיון להעלות את המודעות למיקומה של החווה יחד עם חשיפת צוהר למטרותה ולפעילויותיה. במהלך הסדנה, לאחר סיורים בעיר ובחווה וסיעור מוחות משותף, הוחלט לפתח מודל של שלוחות מן החווה אל העיר שיסמנו באופן ויזואלי ומוחשי את הנקודות המרכזיות בהן עוברת תחבורה ציבורית המובילה לחווה ממרכז העיר בת ים. נבחרו צמתים מרכזיים שבהם עוברים הולכי רגל רבים ויש בהם גם תחנות אוטובוסים, ששיעור תוכן ומוצרים מן החווה יהיו מעין "זרעי חיים" המביאים את החווה לרחוב ולבתים של התושבים. רצף תחנות כאלו יצור מעין מסדרון אקולוגי הפועל כגוף חי המוביל חיים מן ה"לב" - קרי החווה, דרך העורקים של העיר אל הבתים. תהליכי ייצור המוצרים הינם פשוטים מאד ומשלבים עקרונות מגוונים של קיימות, הן בייצורם והן באופן בו הם מגיעים לאזרחי העיר. חשיבה נוספת קשורה בשילוב אוכלוסיות בעלות צרכים מיוחדים לעבודה בחווה בקו מוצרים זה, כמו גם שיתופם בהדגמה ובהדרכה לאזרחים בפרישה העירונית הפיסית. במהלך הסדנה עיבדו הסטודנטים אבות-טיפוס לתחנות אוטובוס, לתחנות הולכי רגל ולמוצרים של החווה. כמו כן עוצב לוגו לחווה שיוטבע על כל המוצרים.

תחנות אוטובוס "ירוקות"

תחנות האוטובוס הירוקות יציגו פעילות של שתילה ושל מיחזור הנעשית בחווה. בתחנות אוטובוס יוצרו שני דגמים אפשריים - תחנת מיחזור ותחנת עציצים מתכלים.

תחנת המיחזור תשתמש במבנה הקיים של תחנת האוטובוס, בין אם זו סככה או עמוד. בסככה יוחלף הפאנל האחורי של התחנה בפאנל תצוגה לחומרים בשימוש חוזר, כגון פקקי שעם, שקיות צבעוניות, פקקי פלסטיק וכדומה. בתחנה הבנויה מעמוד יושחלו תאי אחסון עגולים הבנויים ממיכלי מים ממוחזרים. תאים אלו יהיו מעין חרוזים העשויים ליצור ספירלה על העמוד ולהוות משחק אינטראקטיבי לממתינים בתחנה. כך יוכלו ללמוד על חשיבות השימוש החוזר והאפשרויות הטמונות בו. קיר או עמוד אחסון כאלו עשויים, לאחר תקופה של תצוגה, לעבור

